

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра кримінального права та
процесу

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Кримінальний процес»

на тему:

**„ РОЛЬ ЗАХИСНИКА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ
ОСІБ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ”**

Студента 3 курсу ПР - 31 групи
Галузь знань 0304 «Право»
Напрямок підготовки 6.030401 «Правознавство»
Кусмарцева М.О.
Керівник: _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ТЕРНОПІЛЬ – 2016

ПЛАН

ВСТУП

РОЗДІЛ I. ЗАХИСНИК У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

1.1 Поняття та мета діяльності захисника в кримінальному процесі.

1.2 Підстави участі захисника в кримінальному процесі та способи залучення адвоката як захисника до участі у справі.

1.3 Випадки обов'язкової участі захисника

РОЗДІЛ II. АДВОКАТ – ПРЕДСТАВНИК ПОТЕРПІЛОГО, ЦИВІЛЬНОГО ПОЗИВАЧА І ЦИВІЛЬНОГО ВІДПОВІДАЧА

2.1 Загальні правила участі захисника у кримінальному провадженні.

2.2 Обов'язки захисника.

Висновки

Список використаних джерел

ВСТУП

Актуальність теми. З метою формування та становлення правової держави і громадянського суспільства в Україні значна увага приділяється правовим інститутам, які покликані захищати права людини. Їхня безпосередня дієвість та значення для суспільства розглядаються з точки зору забезпечення і визнання державою законних прав і свобод кожного громадянина, оскільки вони пріоритетною ознакою правової та демократичної держави. Виконання законодавчо закріплених прав і свобод кожної людини з боку держави є необхідним та важливим конституційним положенням. Відповідно до статті 3 Конституції України як основного закону держави, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Крім того, Основний державний документ прописує визначальні права людини і громадянина, до яких входять право на одержання кваліфікованої юридичної допомоги, право обвинувачуваного при вчиненні кримінального правопорушення на допомогу захисника. Безумовно, можна стреджувати, що побудова правової держави вимагає фіксування, закріплення гарантій правового захисту громадянина, тому для держави є необхідним розвивати механізм функціонування такого специфічного правозахисного інституту як адвокатура. Саме тому Кримінально-процесуальний кодекс України 2012 року побудований таким чином, щоб здійснення прав і законних інтересів особи мало надійний механізм для реалізації правового захисту. З огляду на розвиток правових поглядів, інститутів гуманізму та демократизму чи розуміння Європейського суду з прав людини – право на захист є одним з невід'ємною частиною прав людини і громадянина.

Процес реформування кримінального судочинства зумовлює необхідність дослідження важливих питань гарантій прав і свобод особи, яка підозрюється чи обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, зокрема участі у ньому захисника. У період сьогодення важливими питаннями для розгляду залишаються участь захисника у кримінальному процесі як одного із найважливіших учасників кримінального провадження, дослідження проблем,

пов'язаних з реалізацією законних прав та інтересів людини і громадянина. Розгляд і розв'язок даних питань сприятиме більш ефективному вирішенню справ по суті, адже інститут адвокатури – це гарантування обвинуваченому чи підозрюваному конституційного права на захист.

Стан дослідження. Окремі аспекти процесуального статусу адвоката у кримінальному провадженні України розглядалися у монографіях та наукових статтях таких вчених, як Б.М. Баженова, О.Б. Батуріної, О.Ю. Вишневської, І.Ю. Гловацького, А.В. Молдована тощо.

Проблема забезпечення діяльності захисника у кримінальному провадженні, вивчення питань пов'язаних процесуальним статусом захисника у сфері кримінально-процесуальних правовідносин були предметом дослідження багатьох вчених, таких як: В.П.Бахін, В.І. Бояров, І.Л. Бронз, І.М. Одинцова, Н.С. Карпов, С.М. Логінова, В.О. Попелюшко, Т.М. Тилик, С.Я. Фурса та інші. Велика кількість вчених, науковців досліджували та аналізували проблеми реалізації права на захист в кримінальному судочинстві, зокрема в наукових дослідженнях С. А. Альперта, І. Ю. Гловацького, В. Г. Гончаренка, С. В. Гончаренка, Я. П. Зейкана, О.Ю. Татарова, Є. Д. Лук'янчикова, М. А. Маркуш, О. Р. Михайленка, В. Т.Нора висвітлено дану проблематику.

Об'єктом дослідження курсової роботи є захисник і його професійна діяльність з точки зору чинного законодавства.

Предметом дослідження курсової роботи виступають найважливіші аспекти участі захисника в кримінальному процесі, як один з основних напрямів його професійної діяльності, його права та обов'язки.

Метою курсової роботи є аналіз та дослідження особливостей участі захисника і його роль у забезпеченні прав і законних інтересів осіб під час кримінального провадження.

Завданнями роботи є:

- Визначення поняття та цілей діяльності захисника в кримінальному процесі.

- З'ясування підстав участі захисника в кримінальному процесі та способів залучення адвоката як захисника до участі у справі.
- Аналіз прав та обов'язків захисника.

У курсовій роботі відображено розуміння поняття захист, право на захист, виявлено особливості діяльності захисника в кримінальному процесі, розглянуто процесуальні права та обов'язки захисника.

Курсова робота складається із вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ І. ЗАХИСНИК У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

1.1 Поняття та мета діяльності захисника в кримінальному процесі

Основним учасником кримінального процесу з боку захисту виступає захисник, який наділений правом здійснювати захист особи, яка до нього звернулася, а саме: підозрюваний, обвинувачений, засуджений, виправданий, а також особи до якої передбачається застосування примусових засобів медичного чи виховного характеру.

Конституція України, зокрема стаття 59 проголошує, що громадяни перед законом є рівними та наділені однаковими рівними конституційними правами і свободами, є незалежними у виборі захисника [5]. Тому можемо говорити про те, що дана конституційна норма відображає свободу кожного громадянина вільно вибирати захисника для забезпечення своїх законних прав та інтересів. Способом дозволеної і можливої поведінки в суспільстві являє собою саме свобода особи. Визначальним показником демократизму держави та громадянського суспільства виступають права і свободи людини.

У кримінальному судочинстві бере участь велика кількість суб'єктів, які вступаючи між собою у правовідносини і відстоюють правові позиції, а також виконують обов'язки, що на них покладені. З практичної сторони нам відомо, що кожна людина, яка потрапляє у сферу судочинства, у нашому випадку кримінального, прагне ефективно захистити свої права та інтереси [1, 237].

Серед думок науковців панують різні версії розуміння поняття захисту у кримінальному процесі. Наприклад, одні дослідники вважають, що захист у кримінальному судочинстві є сукупністю процесуальних дій та відносин, які спрямовані на повне, всебічне або часткове спростування пред'явленого тій або іншій особі обвинувачення, забезпечення дотримання прав даної особи. Інші науковці пояснюють – як систему передбачених і не заборонених законом дій суб'єктів захисту, що забезпечують повне чи часткове спростування фактичного та юридичного боку підозри або обвинувачення, з'ясування обставин, які

спростовують підозру або обвинувачення, виключають кримінальну відповідальність та покарання [18, 285].

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» захист визначається видом адвокатської діяльності, суть та значення якого полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) [9].

Беручи до уваги множинність визначень поняття "захисник" у юридичній літературі, можна навести декілька розумінь даної дефеніції, зокрема:

- захисником вважається та особа, що здійснює захист прав та законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого відповідно до чинного законодавства;
- захисник - це особа, яка надає правову та юридичну допомогу підозрюваному, обвинуваченому, підсудному і засудженому;
- захисником необхідно вважати особу, на яку покладено функцію захисту;
- захисник - учасник кримінального процесу, який зобов'язаний сприяти встановленню обставин, які пом'якшують відповідальність або виправдовують підзахисного, усіма засобами та способами передбаченими законодавством, захищати особу, що до нього звернулась [18, 286].

Поняття "захисник" є визначене на законодавчому рівні. Згідно ст. 45 Кримінального процесуального кодексу України, захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію). Проте, законодавець закріпив таке положення, відповідно до якого захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного

реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю [6].

Автори науково-практичного коментаря до Кримінального процесуального кодексу України зазначають, що участь захисника є важливою процесуальною гарантією захисту прав та законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та інших осіб, щодо яких здійснюється кримінальне провадження. КПК обмежує коло осіб, які можуть бути захисниками- адвокатами, особами, які мають свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю і виконують функцію захисту на професійній основі.

Діяльність захисника посідає важливе місце у кримінальному процесі, оскільки основним його завданням є захист прав обвинуваченого чи підозрюваного. З презумцією невинуватості пов'язують втілення права на захист, суть якого полягає, в тому, що обвинувачений визнається невинним, якщо його невинність буде доведена в судовому порядку та підтверджена вироком суду, який набрав законної сили. У цьому і полягає завдання адвоката: довести невинуватість свого підзахисного можливими правовими законними способами та засобами.

Призначення захисника ще не означає надання повної правової допомоги, оскільки можуть виникнути певні суб'єктивні чи об'єктивні обставини через які захисник може не забезпечити ефективну реалізацію права на захист особі, яка потребує його, на що повинні одразу відреагувати правоохоронні органи і вжити необхідні заходи. Наприклад, надати особі яка потребує захисту можливості замінити захисника чи призначити іншого, якщо така особа не в змозі сама цього зробити через причини пов'язані з фізичними вадами чи матеріальним становищем [11, 113].

Аналізуючи норми діючого кодексу та кодексу 1960 р., можемо провести паралель і знайти певні відмінності між ними, зокрема у чинному КПК України нормативне роз'яснення забезпечення права на захист законодавцем значно розширене. Наприклад, вимоги статті 21 кодексу 1960 р. закріплюють через

імперативну норму забезпечення права на захист, відповідно до обов'язку органів досудового розслідування, прокурора та суду роз'яснити право мати захисника, а також надати можливість особі захищатись встановленими законом засобами від пред'явленого обвинувачення та забезпечення охорони її особистісних інтересів. А в чинному кодексі, зокрема, ст. 20 КПК України розглядає забезпечення права на захист не тільки як обов'язок слідчого, прокурора, слідчого судді, суду роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому його права та забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника, а й більш повно деталізує саме поняття права на захист, яке полягає у наданні підозрюваним, обвинуваченим, виправданим, засудженим можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені КПК. Законодавцем звертається увага і на можливість надання правової допомоги зазначеним особам безоплатно за рахунок держави [12, 93].

Важливо зазначити, що захисник як учасник процесу представляє в кримінальному судочинстві не власні інтереси чи інтереси правосуддя, а насамперед він покликаний захищати інтереси підозрюваного або обвинуваченого. Тому участь захисника у кримінальному процесі є дієвим засобом забезпечення підозрюваному, обвинуваченому, підсудному права на захист. Його діяльність має соціальний характер, оскільки будучи орієнтованою на спростування обвинувачення, встановлення обставин, які пом'якшують відповідальність підзахисного, запобігання порушень його конституційних прав, вона здійснюється не лише в інтересах (підозрюваного), обвинуваченого, а й в інтересах правосуддя [8, с. 93].

Отже, право на захист можна вважати як один із суттєвих інструментаріїв розкриття істини, а не лише як гарантія від необгрунтованого обвинувачення. Головним завданням захисту є спростування висновків, які відображаються в обвинуваченні. Тому під захистом необхідно розуміти певний комплекс

процесуальних дій обвинуваченого і його захисника, спрямованих на заперечення обвинувачення, виявлення обставин, що виправдовують обвинуваченого, звільняють чи пом'якшують його відповідальність, а також на захист особистих і майнових прав і законних інтересів обвинуваченого.

1.2 Підстави участі захисника в кримінальному процесі та способи залучення адвоката як захисника до участі у справі

Захисник може брати участь у справі за допомогою двох способів: за угодою чи за призначенням. Щодо першого способу, то ним передбачається запрошення підозрюваним, обвинуваченим чи підсудним, його законними представниками, родичами або іншими особами за дорученням або на прохання особи, підозрюваної у вчиненні злочину або притягується до кримінальної відповідальності. Укладення договору з адвокатом щодо правового захисту відносять до видів цивільно-правових угод. Відповідно до яких сторони набувають взаємні права і обов'язки. У випадку, коли в справі бере участь захисник за призначенням, а з часом з'являється адвокат за угодою, то останній допускається до участі в справі, замінюючи тим самим адвоката за призначенням. Захисник є самостійним учасником процесу, він діє поряд з обвинуваченим не замінюючи його.

Обвинувачений (підозрюваний) у кримінальній справі може особисто запросити захисника, уклавши з ним угоду, або це можуть зробити за його дорученням або за його згодою родичі, законний представник, а також інші особи. Як вже було зазначено вище, наявність у обвинуваченого особи, яка виконує захисну функцію щодо нього - право обвинуваченого і підозрюваного, а не обов'язок. Тому вони можуть відмовитися від його послуг і здійснювати захист самостійно, причому відмова від захисника допускається лише з ініціативи самого обвинуваченого і тільки на добровільній основі.

Особа, яка на професійному рівні здійснює захист, то участь у кримінальному провадженні обумовлюється наступними факторами:

- психологічним станом підозрюваного, обвинуваченого, щодо якої ведеться розслідування; відсутністю у підозрюваного, обвинуваченого повної довіри до посадових осіб, які проводять досудове розслідування і підозрюють або звинувачують його в скоєнні кримінального правопорушення;

- законодавчим дозволом функцій обвинувачення і захисту та визначенням їх суб'єктного складу.

Крім того, метою кримінального судочинства в демократичній державі можна назвати не тільки справедливе покарання винного, але і не допустити притягнення до кримінальної відповідальності невинної людини. Для виконання другої частини цієї дуалістичної мети введений кримінально-процесуальний інститут захисту, являє собою сукупність здійснюваних відповідно до закону процесуальних дій і відносин, спрямованих на повне або часткове спростування підозри або звинувачення, висунутих конкретній особі або поліпшення її стану та на забезпечення прав і охоронюваних інтересів цієї особи в кримінальному провадженні [8, 96].

Закріплене законом право особи на захист надає їй певну кількість процесуальних прав, які можна використати для самозахисту від пред'явленої підозри чи обвинувачення у вчиненні правопорушення за яке передбачається кримінальна відповідальність; захищати свою точку зору та законні інтереси; надає учасникам процесу право; покладає на особу, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора, суддю і суд обов'язок до першого допиту підозрюваного, обвинуваченого і підсудного роз'яснити їм право мати захисника і скласти про це протокол, надати їм можливість захищатися встановленими законом засобами від пред'явленого обвинувачення, забезпечити охорону їхніх особистих і майнових прав, а також забезпечити безпеку підозрюваному, обвинуваченому, захиснику, законному представнику, членам сімей та близьким родичам цих осіб (ст.2 ЗУ "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві").

Закріплене право будь-якої фізичної особи на правову допомогу, конституційним приписом "кожен є вільним у виборі захисника своїх прав" (частина перша статті 59 Конституції України) за своїм змістом потрібно вважати загальним, оскільки стосується не лише підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного, а й інших фізичних осіб, яким гарантується право вільного вибору захисника з метою захисту своїх прав та законних інтересів, що виникають з

цивільних, трудових, сімейних, адміністративних та інших правовідносин, а не тільки з кримінальних. Варто підбити підсумки і зазначити, що фізичною особою можлива реалізація свого права на захист як у адміністративному, цивільному та кримінальному судочинстві.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що захисник може залучатись до участі в кримінальному провадженні з конкретною метою, а саме здійснювати захист обвинуваченого, забезпечувати виконання конституційної засади: відстоювати права підзахисного, представляти всі відомості, які можуть бути використанні як докази для доведення невинуватості підзахисного. Якщо ж договір про надання допомоги укладається іншими особами, а не самим підозрюваним чи обвинуваченим, то на адвоката законом покладається обов'язок одержати від клієнта підтвердження згоди про укладення такого договору, про те, що саме ця особа буде забезпечувати непорушення його прав, Чинний Кримінально-процесуальний кодекс України визначає, що захисник може бути залученим підозрюваним, обвинуваченим, їх законними представниками, а також іншими особами за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого до участі у кримінальному провадженні у будь-який момент [6].

Як вже згадувалось вище, письмовий договір укладається із захисником та особами визначеними законодавством (ст. 51 КПК). Проте, бувають випадки коли особі необхідна невідкладна правова допомога, але неможливо укласти письмовий договір з поважних причин. У такому разі законодавець передбачає можливість укласти договір усно, проте оформити в подальшому письмово (ч. 2 ст. 3У "Про адвокатуру та адвокатську діяльність") [9]. Коли захисник приймає рішення про укладення такого договору має керуватись певними принципами: компетентності, законності, недопущення представництва осіб із суперечливими інтересами.

Якщо підстави, передбачені ч. 4 ст. 47 КПК є присутніми та наявними, то захисник повинен відмовитися від укладання договору, пояснивши причини такої відмови. При наявності випадків, коли присутня відмова захисника від укладення договору про надання правової допомоги, на нього покладається обов'язок

зберігати адвокатську таємницю про відомості, що стали йому відомі від особи, яка звернулася з пропозицією укладення такого договору. Такий обов'язок є реалізацією принципу конфіденційності на етапі прийняття доручення клієнта.

Згідно зі ст. 59 Конституції України, кожен має право на правову допомогу та кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Реалізація цього конституційного положення зобов'язує слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд утримуватися від надання рекомендацій щодо залучення конкретного захисника. Такий обов'язок також є гарантією забезпечення права на правову допомогу, що має надаватися компетентною та неупередженою особою, яка не має будь-яких особистих інтересів у конкретному кримінальному провадженні, а діє виключно в інтересах підозрюваного, обвинуваченого.

Таким чином, захисник може залучатись підозрюваним, обвинуваченим, їх законними представниками, а також іншими особами за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого, а також і слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням [6].

1.3 Випадки обов'язкової участі захисника

Як в теперішньому так і в минулому КПК України 1960 р. законодавцем закріплені випадки обов'язкової участі захисника у кримінальному процесі, а також чітко визначено початковий момент, з якого в кожному з них захисник повинен бути залучений до провадження. У ст. 52 КПК України знаходимо перелік тих підстав, за наявності яких передбачається обов'язкове залучення захисника до процесу. У новому КПК України спостерігаємо значно ширший перелік таких випадків, що зумовлюють участь адвоката на обов'язковій основі. Нормою статті 52 КПК України закріплено, що щодо особливо тяжких злочинів участь захисника у кримінальному провадженні є обов'язковою. Частиною другою цієї ж статті перелічені ті підстави, які зумовлюють залучення захисника в обов'язковому порядку без права вибору. Законодавець наводить нам дев'ять випадків, які вважаються вагомими підставами для обов'язкового включення в процес захисника. Проте можемо стверджувати, що дана норма не є повною чи вичерпною, бо існує ряд інших обставин при наявності яких суд залучає захисника. Про що ми проаналізуємо пізніше. Отож, перейдемо для детального аналізу конкретних підстав. До числа перших із випадків обов'язкової участі захисника законодавство відносить – щодо осіб віком до 18 років, до яких висунута підозра чи обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення – початковим моментом залучення захисника є момент встановлення факту неповноліття. Наступною підставою є – залучення захисника до осіб, щодо яких можливе застосування заходів виховного характеру. Щодо осіб, які через певні фізичні чи психічні вади неспроможні реалізувати свої права в повному обсязі також передбачається обов'язкове залучення захисника. До таких осіб відносяться: німі, сліпі, глухі. Тобто ці люди є обмежені у певних можливостях, тому для повної реалізації їхніх прав є потреба допомоги. Четвертим випадком, наявність якого зумовлює обов'язкову участь захисника є щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться кримінальне провадження. Іншою підставою законодавець вважає той випадок, коли щодо

особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про їх застосування. Для кримінального судочинства новелою є така підстава: участь захисника щодо реабілітації померлої особи. Такої норми до цього часу не спостерігалось у кримінальному судочинстві. Наступною умовою є участь захисника щодо осіб, до яких здійснюється спеціальне судове провадження, а також у разі укладення між прокурором та підозрюваним угоди про визнання винуватості.

Отже, можемо констатувати, що у даній статті міститься не вичерпний перелік тих випадків, коли захисник залучається обов'язково. Оскільки в діючому кодексі статтею 330 висвітлена й інша підстава, коли суд зобов'язується залучити для захисту за призначенням захисника. Таким випадком є наявність повторного порушення порядку в судовому засіданні обвинуваченим.

Отже, діючою нормою КПК України (ст. 52), якою закріплені випадки обов'язкової участі захисника у кримінальному провадженні необхідно вважати загальною. Тому, з метою вдосконалення законодавства, потрібно включити до чинної норми повний перелік тих ситуацій, де суд залучає захисника у кримінальному процесі обов'язковою.

РОЗДІЛ II. АДВОКАТ – ПРЕДСТАВНИК ПОТЕРПІЛОГО, ЦИВІЛЬНОГО ПОЗИВАЧА І ЦИВІЛЬНОГО ВІДПОВІДАЧА

2.1 Загальні правила участі захисника у кримінальному провадженні

Законодавством України визначаються загальні правила участі захисника у кримінальному провадженні. Нормами законів прописані як права так і обов'язки даного учасника процесу. Насамперед, знаходимо таку норму, де вказано, що здійснюючи захист однієї особи, захисник не вправі надавати правову допомогу чи захищати інших осіб, якщо це явно шкодить інтересам клієнта. В даному випадку, щоб знайти вихід із такої ситуації, захисник зобов'язаний впевнитись в тому, що його діяльність не зазіхне на інтереси клієнта. Нормативний характер цієї заборони обумовлений тим, що вона має значення гарантії забезпечення законних інтересів особи, якій захисник надає допомогу, існування довірчих відносин між ними, унеможливлення використання отриманих від підзахисного відомостей на користь інтересів інших осіб [6].

Законодавець також передбачає наслідки неприбуття захисника для участі у проведенні певної процесуальної дії. Захисник зобов'язаний прибувати для участі у виконанні процесуальних дій за участю підозрюваного, обвинуваченого. У разі неможливості прибути у призначений строк захисник зобов'язаний завчасно повідомити про таку неможливість та її причини слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд, а у разі, якщо він призначений органом (установою), уповноваженим законом на надання безоплатної правової допомоги, - також і цей орган (установу) [6].

У випадку, якщо захисник був завчасно попереджений про її проведення, і за умови, що підозрюваний, обвинувачений не заперечує проти проведення процесуальної дії за відсутності захисника, та немає інших підстав, що перешкоджають її проведенню (коли участь захисника є обов'язковою), така процесуальна дія проводиться у порядку, передбаченому КПК, за відсутності

захисника. У такому разі відсутність захисника при проведенні процесуальної дії не може бути підставою для визнання її незаконною.

Захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику, з моменту надання документів слідчому, прокурору, слідчому судді, суду [14, 79].

Документами, які посвідчують повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні, вважаються такі:

- 1) свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю;
- 2) ордер, договір із захисником або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Захисник може бути залучений слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом в інших випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги. Надання такої допомоги регламентується відповідним законодавством [10]. Цей закон визначає поняття безоплатної вторинної правової допомоги, що включає такі види правових послуг: захист від обвинувачення; здійснення представництва інтересів осіб, які мають право на таку допомогу, в судах; складання документів процесуального характеру (ч. 2 ст. 13).

Права захисника закріплені на законодавчому рівні, а саме частинами 4 і 5 статті 46 Кримінально-процесуального кодексу України, проте вони не є повними. Оскільки, в момент надання правової допомоги чи захисту у кримінальному провадженні, він користується правом на вчинення будь-яких дій, які необхідними для виконання договору, незаборонених законодавством і договором про надання правової допомоги, а зокрема:

- отримувати копії документів (тобто право адвокатського звернення);
- право на складання заяв, скарг, клопотань тощо;

- право захищати та представляти права і законні інтереси як фізичних так і юридичних осіб в суді, органах державної влади, органах місцевого самоврядування, в установах, громадських об'єднаннях тощо;
- наділений правом на зібрання відомостей про факти, які можуть мати важливе значення для справи і бути використанні як докази;
- під час розгляду своїх скарг і клопотань бути на них присутнім;
- право отримувати письмові висновки фахівців та експертів;
- користується й низкою іншими правами, які закріплені в інших законах [9].

2.2 Обов'язки захисника

Оскільки Конституція України вважається найважливішим законом держави, який покликаний регулювати найсуттєвіші сторони життя суспільства і держави, тому саме з норм цього закону необхідно аналізувати та вивчати обов'язки захисника-адвоката у кримінальному процесі України.

Кожному заарештованому чи затриманому має бути роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника. Крім того, кожен має право на правову допомогу і є вільним у виборі захисника своїх прав.

Досліджуючи види обов'язків захисника-адвоката слід виходити із видів адвокатської діяльності. Законодавством встановлено, що адвокат може надавати різноманітні види юридичної допомоги, передбачені законом. У самому Законі визначено, що адвокати дають консультації та роз'яснення з юридичних питань, усні і письмові довідки щодо законодавства; складають заяви, скарги та інші документи правового характеру; посвідчують копії документів у справах, які вони ведуть; здійснюють представництво в суді, інших державних органах, перед громадянами та юридичними особами; подають юридичну допомогу підприємствам, установам, організаціям; здійснюють правове забезпечення підприємницької та зовнішньоекономічної діяльності громадян і юридичних осіб, виконують свої обов'язки відповідно до кримінально-процесуального законодавства у процесі дізнання та попереднього слідства [9].

В цьому ж Законі визначені основні обов'язки адвоката. А саме: при здійсненні своїх професійних обов'язків адвокат зобов'язаний неухильно додержувати вимог чинного законодавства, використовувати всі передбачені законом засоби захисту прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб і не має права використовувати свої повноваження на шкоду особі, в інтересах якої прийняв доручення, та відмовитись від прийнятого на себе захисту підозрюваного, обвинуваченого, підсудного.

Захисник зобов'язаний використовувати засоби захисту, передбачені КПК та іншими законами України, з метою забезпечення дотримання прав і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого.

Захисник зобов'язаний прибувати для участі у виконанні процесуальних дій за участю підозрюваного, обвинуваченого. У разі неможливості прибути в призначений строк захисник зобов'язаний завчасно повідомити слідчого, прокурора, суд, а у разі, якщо він призначений органом чи установою, уповноваженим законом на надання безоплатної правової допомоги, - також і цей орган чи установу.

Захисник без згоди підозрюваного, обвинуваченого не має права розголошувати відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю в кримінальному провадженні і становлять адвокатську або іншу, охоронювану законом, таємницю. Чинне законодавство України закріпило такі положення, в яких зазначені випадки коли захисник наділений правом відмовитись від здійснення своїх обов'язків після залучення. До таких випадків відносять:

- наявність тих обставин, які виключають його участь у кримінальному провадженні;
- у випадку непорозуміння з підозрюваним, обвинуваченим до обраного способу захисту, крім випадків обов'язкової участі захисника;
- умисне невиконання умов договору підозрюваним, обвинуваченим;
- недостатність знань чи некомпетентність захисника.

ВИСНОВКИ

По-перше, згідно Основного закону держави кожен громадянин володіє правом вільно обирати захисника для захисту своїх інтересів та прав, має право на захист своїх інтересів, на правову допомогу.

По-друге, у період сьогодення на законодавчому рівні врегульовано та закріплено право на захист підозрюваного, обвинуваченого, виправданого, засудженого як учасника кримінального провадження, яке включає в себе сукупність процесуальних прав до яких належать: особистий захист від підозри чи обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення; право доводити свою невинуватість чи менший ступінь вини, захищати інші законні інтереси у провадженні.

По-третє, залучення захисника-адвоката у кримінальне провадження відіграє значну роль в кримінальному процесі загалом, адже вважається суттєвою гарантією, покликаною сприяти охороні законних прав та свобод громадян, здійсненню правосуддя.

По-четверте, захист підозрюваного обвинуваченого вважається основним завданням адвоката у кримінальному процесі, де головна мета його діяльності – виключно приватний особистий інтерес підзахисного, характер і зміст якого визначають вони самі, без зовнішнього втручання чи натиску.

По-п'яте, новизною у чинному КПК України є звуження кола тих осіб, які можуть виступати захисниками та надавати правову допомогу. Безумовно, для суспільства залишається актуальним та важливим питання про притягнення до відповідальності винних осіб та недопущення невинної особи до кримінальної відповідальності. Згідно даного кодексу, захисником вважається адвокат, який наділений правом захищати підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, а також особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, та особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі. Таким чином, уніфіковано норми Конституції України,

ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Кримінального процесуального кодексу України – захист за своєю суттю є видом адвокатської діяльності, що покладається саме на адвокатів.

Допомогу захисника можна розглядати допомогу у такому руслі: захист прав і інтересів підсудного. Отже, захисник в жодному випадку не може сприяти обвинуваченню, адже це буде грубим порушенням обов'язків і прав тієї особи, якій він надає правову допомогу.

Список використаних джерел:

1. Ващук Б.Л. Обов'язкова участь захисника у кримінальному провадженні / Б.Л. Ващук // Часопис Київського університету права. – 2014. – №4. – С. 237-240.
2. Гловацький І. Ю. Діяльність адвоката-захисника у кримінальному процесі : навч. посіб. / І. Ю. Гловацький - Київ : Атіка, 2003. - 352 с.
3. Гурич О.В. Обов'язки захисника-адвоката у кримінальному процесі України / О.В. Гурич // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 262–267.
4. Молдаван А.В. Адвокатура України: Навчальний посібник / А.В. Молдован, Т.М. Тилик. – Київ: Алерта, 2013.
5. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії ВРУ 28 червня 1996 р. зі змінами та доповненнями. – Харків: Парус-Друк, 2012. – 48 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 вересня 2015 р.: [офіц. текст]. – К.: ПАЛИВОДА. А.В., 2015. –328 с.
7. Одинцова І.М. Право на захист на досудовому розслідуванні за новим КПК України / І.М. Одинцова // Право і суспільство. – 2013. – №2. – С. 207–211.
8. Півненко Л.В. Участь захисника у кримінальному судочинстві за новим КПК України / Л.В. Півненко // Право. – 2013. – Випуск 20. – С. 92 – 97.
9. Про адвокатуру та адвокатську діяльність Закон України від 05.07.2012 р. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
10. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 р. № 3460VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 51. – Ст. 577.
11. Рогатинська Н.З. Випадки обов'язкової участі захисника у кримінальному провадженні / Н.З. Рогатинська, М.Б. Колосівська// Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Випуск 1, Том 4. – С. 112-116.

12. Самодіна О.О. Окремі аспекти залучення захисника у кримінальне провадження за новим Кримінальним процесуальним законодавством України / О.О. Самодіна, А.В. Самодін // Юридична наука. – 2013. – №3. – С. 91-99.
13. Скрябін О.М. Порівняльно-правова характеристика участі адвоката у кримінальному процесі України з іншими зарубіжними країнами / О.М. Скрябін // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – Випуск 34. – С. 98–101.
14. Татаров О.Ю. Участь захисника у кримінальному провадженні: проблеми законодавчого врегулювання / О.Ю. Татаров, С.С. Чернявський // Вісник кримінального судочинства. – 2015. – №2. – С. 77–84.
15. Татаров О. Ю. З досвіду організації досудового розслідування злочинів в державі Ізраїль (порівняльно-правовий аналіз) / О. Ю. Татаров // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 5 (72). – С. 253–266.
16. Трофименко В.М. Особливості участі захисника в доказуванні в кримінальному провадженні: деякі теоретико-прикладні аспекти / В.М. Трофименко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – Випуск 33. – С. 165–168.
17. Цивільний процесуальний кодекс України : від 18.03.2004 р. // ВВР України. – 2004. – № 40–41, 42. – Ст. 492.
18. Цюра М.В. Правовий статус захисника у кримінальному провадженні / М.В. Цюра // Правозахисний рух: історія та сучасність. – 2015. – №8. – С. 285-287.